

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Илази за време бављења позоришне друживе у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по је дан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О УПРАВИ ПОЗОРИШНОЈ.

(Наставак.)

Ту глумац није више човек са својим слабостима и врлинама, жељама и потребама, јадима и радостима, надама и очајањем; он је цифра, ствар, машина; он је еспац, коме цена према проћи пада и скаче, он је лимун, који се цеди, док у њему сока има, а после се — баци.

Така управа не уме никад да рачуна са моралним факторима, они за њу и не постоје.

Она не зна, шта вреди код позоришта љубав глумаца к позоришној уметности, њихова оданост позоришту, народу, управитељу; шта вреди њихова индивидуална људска врлина; шта вреди добар дух у позоришту и слога чланова између себе; шта вреди срдачна, пријатељска реч у устима управитељевим и човечни осећаји у његовим грудима; шта вреди то, кад глумац зна и кад је уверен, да му је позорница његов свети олтар, његова безбедна кућа, његово поуздано уточиште; да није сам себи остављен, да је припознат члан народа, да је чедо свога народа, а народ коме служи, да му је отац и мајка, и управитељ да му је достојни заступник тих светих имена.

Така управа не зна, шта може у случају велике нужде да учини добра воља, одушевљење, родољубље глумаца, какве жртве може да поднесе, какве успехе да постигне!

О свему томе таква управа ништа не зна, не ће да зна.

Она зна само за педантан спољашњи ред, за параграфе позоришних правила, за писане уговоре, за налоге и окружнице;

она зна само за насилна средства, за морање, за казне, побијање плате, укидање правичне награде.

Така управа одмах се позива на моћ, на силу, на ауторитет; и као што је у добру и под заклоном охоло и сурова: тако је у случају кризе и без вишега заклона обично малодушна и до подлости понуствива.

Таку жалосну слику показује позоришна управа, где влада рачун без одушевљења.

Ту о развитуку и напретку уметности нема ни разговора.

Под хладним, леденим дахом рачуна и педантизма мора да угине сваки цветак песништва и уметности.

Глумац, сваки час врећан и као човек, и као родољуб, и као уметник, има да бира само између овога трога: или да постане машина, или рђав човек, или — да побегне.

Така управа не производи, него тамани и растерује глумце!

За сваку позоришну управу убитачне су две главне погрешке: пристрасност и поводљивост.

Пристрана је управа, ако не води тачна рачуна о томе, колико привређује сваки члан појединце позоришту, па да га према том или награди и одликује, ако је чинио више, него што је био дужан, или да га казни, ако је чинио хотимице мање, него што је био обвезан.

Али о томе треба да се води рачун, тачан, неподмитљив рачун.

По том рачуну дели беспристрана

управа своје чланове на заслужне, добре и лошије, у колико су чинили више од своје дужности, или само своју дужност, или мање од своје дужности.

Пристраниа управа води други рачун.

Она не пита, шта је ко за позориште, него шта је за њу радио и како се према њој владао. И по том рачуну дели она своје чланове на симпатичне, индиферентне и антипатичне. Првима је отац, другима господар, трећима душманин.

Поводљива је управа, која гледа туђим очима, слуша туђим ушима, мисли туђом главом.

И доброј управи треба често туђе помоћи, али се добра управа битно разликује од поводљиве у томе: што добра управа уме добро и да бира, а поводљива је у овом избору редовно несретна.

Добра управа зна, коме се може, докле се и у чему се може другом поверити, али управу никад не испушта из својих руку; поводљива се управа обично поводи за онакима, који то поверење ни мало не заслужују, и управа је само по имену у њеним рукама, а фактично у рукама њених креатура.

(Наставиће се.)

Л И С Т И Ћ И.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(„Две сиротице,“) пучки играказ у 4 чина (8 слика) од Д' Енери-а и Кормона може се рећи да су у недељу скоро напуниле позоришну дворану. Када би се вредност ког позоришног комада судила по мери посета, онда би „Две сиротице“ морале бити драмско ремек-дело, — толико су оне писцима и позоришним благајнама на западу донеле прихода. Ми се сећамо, да су се у самом Бечу неколико десетака пута узастопце приказивале и то увек пред пуним гледалиштем. Па тако је било у Загребу, тако и у Београду. А кад човек узме суштину дела, онда видимо, да аплаудира душевној тортури исто тако, као — по речима неког немачкога критичара — што се аплаудира у Шпанији борби бикова, а у Енглеској борби петлова. Писци су, да оправдају све изнесене страхоте а у ствари театралне ефекте, пренели радњу баш у очи саме француске револуције и стрпали две невинне и наивне душе међу два по стању, додуше, противна, но по душевној покварености доста близу човека, међу раскалашна и духом празна племића, те представника ниска друштвеног кала. Овим и одвише црним друштвеним сенкама придали су писци и светле изнимке: племића младог шваљера de Vaudrey-а и убогог, шенавог Пјера, — али како су ти јунаци кукавни! Они су више драперија на мучионици двеју сиротица, које страдају таман толико, колико је писцу требало да изведе — осам слика, о којима човек не зна, која је од које грознија. Добро је учињено, што је редитељство потресало братоубијство, ма да се услед тога морала да окрњи и последња слика, те није онако живахна, како су је писци извели.

Критика може осуђивати овакове драматске вратоломије колико јој драго — свет инак радо гледа на позорници победу невинности што страда. Ту недавно баш читам у једном листу, како дете пита мајку, излазећи из сиротињске куће: За што је бог створио ове патнике? А мати одговара: За то, да ми имамо прилике чинити добротина. Па ја им не би замерио ни ту утеху, само кад би се чинила добротина из побуде добротина, а не ради параде. Тако исто не би замерио ни приказивању „Двеју сиротица“, кад би оне силне сузе, што за време приказивања потеку их очију опћинства, биле бар жељале срца да осећа, да је осетљиво према јаду и невољи сиромашких патника. Кад човек гледа онако трагичне призоре, као што их има у „Двема сиротицама“, па чује иза себе смех, и то не један пут, већ по неколико пута, пак још кадшто и представљач са позорнице подбада на такав грозан смех, е тад је наопако. То смо видели и слушали на прекесиоњој представи, и скоро нам паде на ум, да правимо срањивања између пустоши људских осећаја, приказиваних на позорници и пустоши људских осећаја изван позорнице . . .

„Две сиротице“ имају неколико захвалних улога. Осим јунакиња Ханријете и Лујзе, које су у добрим рукама госпођице Драгице и Марије Фрајденрајхове, ту је Ла Фрошард, просјакња, коју је гђа Сајевићка и у игри и у маски управо класички извела. За тим долази Пијер, кога је г. Фијан доста карактеристички представио, па онда Жак (г. Мандровић), који је за онако подлу душу и зверску нарав био сувише лен. Од осталих улога споменућемо: Шваљера de

Vaudrey, кога је г. Стојковић живахно приказао, и био би много бољи, да није западао у лекламацију; гђица Грбићева добро се држала као Маријана; г. Брани, као министар полиције био је добар, ал' није морао бити баш онолико укочен, јер се тиме не показује достојанство, а гђица Перисова, као грофица Паулина, слабо је узимала на ум ситуацију, у којој се налазила у последњој слици. Г. Симићу бисмо приметили, да као Рихард не мора правити комичне гримасе и онде, где нема места, те тим повлађивати неким из опћинства, да се смеју, кад је томе најмање места. Статистерија имала би се приучити пристојнијем ходању по позорници.

У Загребу.

—рп—

(„Барух Фрањо Тренк“) од Ј. Е. Томића прилично је у недељу, 17. јануара, нагнуо позоришну дворану. Ми, на жалост, имамо тако мало пучких играка, да нам се и ових неколико, што их имамо, кад се изнесу на позорницу, причињавају скоро — екзотични. Додуше, на огласима читамо „народно земаљско казалиште“, у зем. прорачуну такођер налазимо, да постоји у Загребу народно позориште, на које земља жртвује годишње толико и толико хиљада, али од „народњаштва“ тога позоришта видимо на жалост, веома мало. Ту ти је гагоџ свих могућих и немогућих „светских“ и „сензационих“ комада, ту видимо н. пр. како син добротвора и отца, који је за његово васпитање жртвовао све, награђује епитетима „ти си луда!“ — ту чујемо „културних“ лекција, да човек, који се у младости није избеснио — није човек, — ту видимо разних оперетних изданака, ту ћемо чути скупоцене певаче и певачице, који за једно вече однесу толико, са колико би могла једна крајинска породица живети целу годину дана, ту видимо и чујемо све, само не — народ!

Од неког времена пише се по разним листовима о нашем народном позоришту таквим тоном, таквом малициозношћу, да се преко тога не може прећи ћутке. Што се тим писањем хоће, ми нећемо да нагађамо, али шта се њим збиља постижава, то ћемо казати. Ако је господи стало, да се народно позориште коначно упропасти, онда нека се и даље тако пише. Нико не ће да се потруди и, да види, шта говоре бројеви позоришне благајне. Ти бројеви кажу: да је било вечери, када је домаћи народни комад донео 5 фор., велимо пет форината прихода, — док и највећа немачка глушост доноси преко сто форината. Ти бројеви говоре, да осим „Граничара“ сви домаћи комади не могу да надмаше 100 фор. чистог прихода за вече — док „Бак просјак“, „Пут око земље“ и — „Думнације Вагабундус“ доносе и преко 200 фор. за вече. Ти бројеви

веле, да су донели: Гогољев „Ревизор“ 14 фор. францеско-руски „Данишеви“ 20 фор., а немачко-проблематичне „комедије“: „Књижничар,“ и „др. Клаус“ до 80 фор.

Бројеви говоре: да наше опћинство неће народних комада, „беспристрани“ критика савесно се труди, да nebude народних — па онда збиља настаје питање: треба ли нам у опће народног позоришта.

О очи овакога стања ствари не ми, него онај убоги народ, за који ти листови сваки дан точе сузе, народ, који једва смаже да плати порез, има право питати, морамо ли ми „убоги народ“ да откидамо од наших сиротињских уста, да се дају хиљаде за „народно позориште“ — да се бацају у крило страних певача и певачица, да се трпа у пуне џепове немачко-францеских компониста, и то све за љубав загребачким спортеменима, а домаћа драмска књижевност да је пепељуга и размажене публице и „премудрих“ критичара? На приговор „мудре“ загребачке критике, која домаће производе мери Сардувеким мерилом, рећи ћемо пред тим „убогим народом“: може ли се домаћи писац упуштати у дубље студије, кад за свој рад недобије, и не може да добије ни толике награде, колико позоришна управа мора да плати за — преписивање партитуре једне немачке оперете?

До душе има домаћих писаца, који се у писању лако помажу — они просто преведу по читаве призоре из туђих дела, скоро реч по реч, па онда изнесу под својом фирмом као оригинал (а има „књижевника“, који се немуче ни с преводом, већ препишу с ћирилице на латиницу). Али то већ спада на „духовитост“, којој није свако вичан, као год што на пример може неко бити и хрватски Лесинг, па да у царском салону даје читати на немачком језику: Ламартинове стихове!

Све то може бити, само на хрватском народном позоришту немогу се представљати народни комади. То смо у недељу видели. Рецензентске клупе празне, а на позорници видесмо у народном оделу јунаке из Лаубеових драма и францеских конверзационих комада. Ми се томе нимало нечудимо. То је сасвим наравно, кад су се наши глумци тако рећи уживили у маркизе, грофове, бароне, банкаре и творничаре, онда је, дакако, тешко наћи се у улогу Станка, Марка, Јелице итд. Једино госп. Савић као колвођа уверио нас је, да нисмо тамо негде у Берлину или Паризу.

Ово није фељтонски „Плаудерај“, то је жива слика и прилика нашега народнога позоришта.

Тако пишу о народном позоришту у Загребу „Nar. Nov.“

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

15. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 8.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 18. ЈАНУАРА 1886.

АДРИЈЕНА ЛЕКУВРЕРОВА.

ДРАМА У 5 ЧИНОВА, НАПИСАО СКРИБ И ЛЕГУВЕ. ПРЕВЕО К. Н. Х.

ОСОБЕ:

Адријена Лекуврерова, глумица у француској комедији	С. Вујиќка.
Морис, гроф саксонски	Миљковић.
Војвода Буљонски	Ђурђевић.
Војвоткиња, његова жена	Д. Ружиќка.
Шоазел, свећеник	Милојевић.
Атенаида, маркиза Домонтова	Ј. Хаџићева.
Мишоне, редитељ у француској комедији	Добриновић.
Грофица Вињјева	Д. Николићева.
Бароница Водмонтова	С. Миљковиќка.
Госпођица Жувенотова } глумице у француској комедији	М. Максимовићева.
Госпођица Данжвићева }	С. Бркићева.
Кинол } глумци у француској комедији	Десмировић.
Поасон }	Банић.

Господа, госпође, глумци и глумице из француске комедије. Збива се у Паризу 1700. 1. чин код војводкиње. 2. У „француској комедији“. 3. У улици „Гранж Бателијерској“, 4. Код војвоткиње. 5. Код Адријене.

У недељу 19. јануара: САЂУРИЦА И ШУБАРА. Шаљива игра у 4 чина, с певањем, из живота покојне пришке слепачке академије, од Илије Округића Сремца.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7¹/₂ А СВРШЕТАК У 10¹/₂ САХАТА.